

OILA QURISHGA VA OILAVIY MUNOSABATLARGA TAYYORLIKNING PSIXOLOGIK OMILLARI

Magdiyeva Z.Yu.

Renessanas ta'lim universiteti

Pedagogik ta'lim va psixologiya kafedrasida o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: oila, nikoh, oila qurishga tayyorlik, psixologik barqarorlik, oila munosabatlariga yetuklik, motivatsiya, kognitivizm, dunyoqarash.

Ключевые слова: семья, брак, готовность к созданию семьи, психологическая устойчивость, зрелость семейных отношений, мотивация, познавательность, мировоззрение.

Key words: family, marriage, readiness to build a family, psychological stability, maturity in family relationships, motivation, cognitivism, worldview.

Резюме:

Maqola bo'lg'usi turmush qurish arafasida turgan yoshlarni turmushga tayyorligini psixodiag mezonlari, oilaviy munosabatlarga tayyorlikning ijtimoiy psixologik omillari yoritilib berilgan.

Резюме:

В статье освещены психологические критерии готовности к браку молодых людей, находящихся на грани будущего вступления в брак, социально-психологические факторы готовности к семейным отношениям.

Summary:

The article highlights psychological criteria for the readiness of young people to marry who are on the verge of future marriage, social psychological factors of readiness for family relationships.

Kirish. Oilani inson hayoti va rivojlanishidagi ijobiy omil, u yashaydigan, rivojlanadigan, qiyinchiliklarni, kasalliklarni engib o'tadigan, qo'llab-quvvatlanadigan va o'zini baxtli va himoyalangan his qiladigan muhit sifatida ko'ramiz. Oila inson hayotining mustahkam ustunlaridan biri sanaladi.

Oila va oila muammolari hamisha davlatning diqqat-e'tibori va himoyasida bo'lib kelgan. Xususan, 2016 yil 14 sentabrda qabo'l qilingan "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 2 fevraldagi "Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash oila institutini mustaxkamlash sohasidagi faoliyatini tubdan takomillashtirish choratadbirlari to'g'risidagi PF-5325-sonli Farmoni, Respublikasi Prezidentining 2020 yil 18 fevraldagi -Jamiyatda ijtimoiy-ma'naviy

muhitni sog'lomlashtirish, mahalla institutini yanada qo'llabquvvatlash hamda oila va xotin-qizlar bilan ishlash tizimini yangi darajaga olib chiqish chora-tadbirlari to'g'risidagi PF5938-son Farmoni shuningdek, Prezidentimizning 2020 yil 18 fevraldagi - O'zbekiston Respublikasi Mahalla va oilani qo'llabquvvatlash vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risidagi PQ-4602-son Qarori, O'zbekiston Respublikasi Mahalla va oilani qo'llab-quvvatlash vazirligining 2020 yil 28 avgustdagi - Fuqarolar yig'inlarida ish hujjatlari va ularni yuritishni vaqtinchalik tartibi to'g'risidagi yo'riqnomani tasdiqlash Yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash masalalari 9 haqidagi 64-b-son buyrug'i yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash masalasi bugungi kunda ham qanchalik ahamiyatli ekanining yorqin ifodasidir.

Ilmiy muammoning tavsifi va yechimi. Nikohga psixologik tayyorgarlik deganda, bu uning tarkibiy qismlarining shakllanishi va umumiy xususiyatlarni tashkil etilishi bilan belgilanadi, masalan, nikoh ierarxiyasi, nikoh munosabatlari, tanlov yo'nalishlari, nikoh motivatsiyasi, nikoh munosabatlari va kutuvlar bilan belgilanadi. Oilaga tayyorlikning psixologik komponentlari mavjudligi yuqori, o'rta va past darajalari bilan belgilanadi. Masalan:

- Oilaviy munosabatlarda kerakli, barcha tarkibiy qismlarning yetarli darajada shakllanishi bilan tavsiflanadi;
- O'rta daraja ba'zi tarkibiy qismlarning boshqalarga nisbatan yuqori, o'rta va past shakllanish darajalari bilan tavsiflanadi;
- Past daraja komponentlarning o'rtacha darajasi va past shakllanishi bilan tavsiflanadi[4].

Biroq, zamonaviy dunyo shaxsning rivojlanishi va shakllanishiga ta'sir qiluvchi o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlarning barcha turlari inson hayotiga tez kirib kelishii, atrofdagi dunyoga zamonaviy munosabatni targ'ib qiladi, bu oilaning, keksa avlodlarning, oila urf-odatlarining, madaniyatning rolini pasaytiradi. Bozor iqtisodiyoti, iste'molchi munosabatlari inson va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarning barcha darajalarida paydo bo'ldi. bu esa oila qurish masalasiga ham yangicha yondashishni talab etdi.

Oilaga tayyorlikning ko'plab omillari mavjud. Bular oilaga ma'naviy, tibbiy tayyorgarlik, jismoniy tayyorlik va psixologik tayyorlik kabilarni o'z ichiga oladi. Bugungi kunda oilaga yoki nikohga tayyorgarlik ko'rayotganda, sherikning (va o'zining) psixologik fazilatlarining asosiy ko'rinishlari, bu uning munosabatlari, xususan:

1. Psixologik barqarorlik (psixologik kategoriya).
2. Dunyogarash (ma'naviy kategoriya).

3. Oila qurilishi va oila ichidagi o‘zaro munosabatlar haqidagi bilimlar (axborot toifasi)[5].

Psixologik barqarorlik. Bu insonda biron bir ruhiy kasalliklarning mavjudligi yoki yo‘qligi haqida emas, sababi psixiatriya tibbiyot sohasi sifatida alohida mavzudir. Bu yerda biz ko‘proq nozik haqiqotlar haqida gapiramiz - u yoki bu shaklda xarakterda mavjud bo‘lishi mumkin bo‘lgan psixologik kasalliklar. Har bir inson hayotining u yoki bu sohasida ma‘lum psixologik o‘zgarishlar bo‘lishi mumkin. Ular qanchalik jiddiy bo‘lsa, shaxsiy munosabatlarda shunchalik murakkab muammolar paydo bo‘ladi. Bu qanday qoidabuzarliklar bo‘lishi mumkin? Shu bilan birga dunyoqqrsh degan tushuncha ham bugungi kunda urfga kirdi. Turmush o‘rtoqlarning dunyoqarashi deganda- ularning bu dunyo haqidagi g‘oyalarini, uning tuzilishi va qonunlarini va undagi o‘rnini ta‘kidlash kerak. Bu holda dunyoqarashning asosiy komponenti - bu o‘z hayotining ma‘nosini ongli yoki ongsiz ravishda tushunish. Har bir inson ierarxik tarzda tuzilgan: ko‘proq asosiy narsalar hamma narsaga ta‘sir qiladi. Masalan, insonning o‘z hayotining ma‘nosini tushunishi bevosita uning oilaviy hayotining ma‘nosi haqidagi tasavvurini va undagi xatti-harakatlar modelini belgilaydi.

Baxtli bo‘lishga intilish bu normal holat. Ammo "hayotdan hamma narsani olish", adrenalin hissiyotlari butunlay boshqacha. "Hamma narsani ol" shiori konstruktiv hech narsa yarata olmaydi. Albatta, bu yoshlarda yoqimli his-tuyg‘ularga bo‘lgan xohishdan tug‘ilishi mumkin. Ammo "hamma narsani olish" mantig‘iga amal qilgan ota-ona bolani psixologik jihatdan sog‘lom va baxtli tarbiyalay olmaydi.

Insonning hayotiy maqsadi qanchalik baland bo‘lsa, inson o‘z oilaviy hayotiga qarashi shunchalik baland bo‘lishi mumkin. Va faqat oliy maqsad bilan oila ahil bo‘lishi mumkin. Bu sevgi-muhabbat mavzusini chetga surib qoyadi. Ammo muhabbat(empatiya) inson hayotida eng yuqori o‘ringa ega bo‘lishi kerak. Sababi, sevgisi birinchi o‘rinda turadigan odam oilani saqlab qolishga va uning a‘zolarining rivojlanishiga hissa qo‘shishga harakat qiladi [6].

Insonning dunyoqarashining muhim tarkibiy qismi - bu o‘zgarishga tayyorligi va rivojlanish istagi. Afsuski, ko‘p odamlar o‘zlarini kompyuter o‘yinlari qahramonlari bilan bog‘lashadi, ularning vazifasi ma‘lum bir yutuqlar, g‘alabalar, yo‘qotishlar va xatti-harakatlar yo‘lidan o‘tish va o‘yinni qanday boshlagan bo‘lsa, xuddi shunday tugatishdir. Biroq, shaxsning eng yaxshi tomonlarini takomillashtirmasdan turib, inson hayotining ma‘nosi topishning iloji yo‘q. Oilaviy hayot yo‘lida muqarrar bo‘lgan har qanday hayotiy inqirozlar bizni o‘zimizda nimanidir o‘zgartirish, umumiy baxt uchun zaif tomonlarimizni yengish zarurati bilan duch keladi. Agar insonda yetarlicha o‘z-o‘zini tanqid

qilish va ijobiy munosabatda bo'lsa, u o'zgarishga qodir bo'lsa va bu o'zgarish orqali har qanday to'siqni yanada muvaffaqiyatli yengib o'ta oladi – buning natijasida oila mustahkamlanib, yangi bosqichga ko'tariladi.

Lekin biror narsani o'zgartirish zarurligini his qilishga qodir bo'lmagan, hoyotdan maqsadi yo'q inson, kompyuter o'yinlari ongida shakllangan odamni o'zgartirish bu mustahkam oila poydevori bo'li olmaydi. U oiladagi inqirozlar, sinovlardan o'ta olmaydi va uning oilasida sevgi o'z navbatda yo'qoladi va ertami-kechmi oila tugaydi.

Ko'p odamlar, ayniqsa ayollar, his-tuyg'ularning kuchiga ko'r-ko'rona ishonishadi. Darhol ularga kuchli his-tuyg'ular oilaviy hayotni qurish haqida hamma narsani o'rgatadi va ularning barcha muammolarini hal qiladi deb biladilar. Turmush qurayotganlarning butun insoniyat tajribasiga e'tibor bermasliklari va yangi tashkil etilgan oilasida "Va biz hamma narsani o'zimiz qilamiz!" tamoyili bo'yicha ijodkorlik bilan shug'ullanish istagi. mutlaqo umidsizlikka olib keladi. Albatta, har bir inson va har bir oila o'ziga xosdir. Ammo ruhiy qonunlar hamma uchun bir xil. Oilani bilimga emas, balki kuchli his-tuyg'u va his-tuyg'ularga asoslagan yoshlar, ayniqsa, birgalikda yigit-qiz shaklida mavjud bo'lganlar uchun odatiy: "Biz his-tuyg'ular bor ekan, biz birgamiz". Ushbu mantiqdan kelib chiqadigan har bir kishi allaqachon yutqazganligi aniq, chunki u his-tuyg'ularni boshqarish mumkinligini va maqsadga qarab boshqarilishi mumkinligini tushunmaydi. Sevgini qanday saqlash, uning sinovdan o'tishiga qanday ishonch hosil qilish kerakligi haqidagi fan oila qurish haqidagi barcha bilimlar asosida yotadi. Ammo inson tabiatining murakkabligi tufayli bu bilimlar juda muhim va bunga faqat tajriba orqali erishib bo'lmaydi.

Yakuniy qism. Oilaga qanday tayyorlash kerak? Birinchidan, siz o'zingizni bilishni o'rganishingiz kerak. Bu oson emas, chunki qalbingizning tubiga qarash boshqa birovni bilishdan ko'ra qiyinroqdir. Bazan yetarli motivatsiya bilan hamma narsa amalga oshirish mumkin. Eng muhimi, o'z kamchiliklaringiz haqida yangi narsalarni o'rganishdir. Bu yerda o'z-o'zini tanqid qilish va o'zini oqlashdan qochish muhim, chunki bu oldinga intilishga to'sqinlik qiladi. O'z-o'zini anglash uchun asosiy ma'lumot manbai boshqa odamlar bilan muloqotdir. Va ayniqsa - tanishlar, notanishlar, do'stlar va hamkasblar bilan muloqot qilishda bizda ijobiy va salbiy his-tuyg'ularni uyg'otadigan narsa. Bizga quvonch keltiradigan narsa va aksincha, g'azab yoki g'azab. Hodisalarga bo'lgan munosabatingizni diqqat bilan kuzatib, bizni nima undayotganini bilsangiz, o'zingizga to'liq xolis baho berasiz.

Agar bizda jiddiy psixologik muammolar borligi aniqlansa, ularni darhol hal qilish kerak. Ham mustaqil, ham mutaxassis bilan. Hech qanday holatda

psixolog siz uchun hamma narsani qiladi deb o'ylamasligingiz kerak. Har qanday yondashuv bilan siz ishning asosiy qismini o'zingiz qilishingiz kerak bo'ladi va kamchilik qanchalik muhim bo'lsa, uni bartaraf etishga ko'proq vaqt sarflanadi.

Dunyoqarashingizni o'zgartirish, albatta, oson emas, lekin bu juda mumkin. Psixologik muammolaringiz bo'yicha ko'plab jiddiy va ilmiy adabiyotlarni o'qish muhimdir. Va bu adabiyotni to'g'ri tanlash juda muhimdir. Hayotning asl ma'nosini izlashda odatiy xato - bu bizning yakuniy tushunchamiz o'qigan adabiyotlarimizni to'g'ri tahlil qilish asosida shakllanadi, degan fikrdir. Bu mutlaqo to'g'ri emas! Bizga faqat ongsiz ravishda hamma narsani ehtiyotkorlik bilan baholagan va to'g'ri xulosalar chiqargandek tuyuladi. Darhaqiqat, qadriyatlarimiz hayot amaliyotimizga aylanishi kerak. Bizning dunyoqarash qadriyatlarimizni shakllantirishga turmush tarzi ustun ta'sir ko'rsatadi, shuning uchun faqat kundalik xatti-harakatlarimizni yaxshilash orqali dunyoqarashimizni yaxshilash mumkin.

Adabiyotlar:

1. D. Abdullaeva, R. Yorqulov, N. Atabaeva. Oila psixologiyasi [Matn]: o'quv qo'llanma / - Toshkent: Tafakkur Bo'stoni, 2015 -256b.
2. M.Fayzieva, A.Jabborov. «Oilaviy munosabatlar psixologiyasi». «Yangi asravlodi», 2007 yil.
3. Rasulova Ziyodaxon. Oila psixologiyasi: o'quv qo'llanma / - Toshkent, 2019. –308 b.
4. Андреева Т. В. Психология современной семьи. Монография. - СПб.: Реч, 2005. 436 с.
5. Карabanova O.A. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования: Учебное пособие. - М.: Гардарики, 2005. - 320 с
6. Захарова Г.И. Психология семейных отношений: Учебное пособие. – Челябинск: Изд-во ЮУрГУ, 2009.– 63 с.